EURÓPAI
BIZOTTSÁG

Brüsszel, 2021.3.31.
COM(2021) 144 final

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK ÉS A TANÁCSNAK

a büntetőeljárás során az ártatlanság vélelme egyes vonatkozásainak és a saját tárgyaláson való jelenlét jogának megerősítéséről szóló, 2016. március 9-i (EU) 2016/343 európai parlamenti és tanácsi irányelv végrehajtásáról

1. BEVEZETÉS

Az Európai Unió Alapjogi Chartájának[1] (a továbbiakban: a Charta) 47. és 48. cikke, valamint az emberi jogok európai egyezményének (a továbbiakban: EJEE) 6. cikke rögzíti az ártatlanság vélelmét és a tisztességes eljáráshoz való jogot.

A büntetőeljárás során az ártatlanság vélelme egyes vonatkozásainak és a saját tárgyaláson való jelenlét jogának megerősítéséről szóló, (EU) 2016/343 irányelv[2] (a továbbiakban: irányelv) célja a büntetőeljárásban a tisztességes eljáráshoz való jog erősítése azáltal, hogy az ártatlanság vélelmének egyes vonatkozásaira és a tárgyaláson való jelenlét jogára vonatkozó közös minimumszabályokat rögzít.

Az irányelv az Európai Unió működéséről szóló szerződés (a továbbiakban: EUMSZ)[3] 82. cikke (2) bekezdésének b) pontja értelmében elfogadott negyedik eszköz, amely megteremti „a büntetőeljárásban részt vevő személyek jogaira" vonatkozó minimumszabályok elfogadásának jogalapját. Az irányelv 25 tagállamban alkalmazandó[4].

Az EU hat irányelvet fogadott el ebben a témakörben: az (EU) 2016/343 irányelven túlmenően létezik a tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról[5], a tájékoztatáshoz való jogról[6], az ügyvédi segítség igénybevételéhez és a szabadságelvonás ideje alatt a harmadik felekkel való kommunikációhoz való jogról[7], a gyermekek részére nyújtandó eljárási biztosítékokról[8], valamint a költségmentességről[9] szóló irányelv. Az Európai Bizottság az első három irányelvre vonatkozóan már összeállított végrehajtási jelentést[10]. Ezek az irányelvek hozzájárulnak a kölcsönös bizalom növeléséhez, és ezáltal erősítik az ítéletek és egyéb igazságügyi határozatok kölcsönös elismerésének elvét.

Az irányelv 12. cikke előírja a Bizottság számára, hogy jelentést nyújtson be az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak az irányelv végrehajtásáról.

---

[1] HL C 326., 2012.10.26., 392. o.
[2] HL L 65., 2016.3.11., 1. o.
[3] HL C 326., 2012.10.26., 47. o.
[4] A 21., illetve a 22. jegyzőkönyvnek megfelelően Írországra és Dániára nem kötelező az irányelv, ezért a jelen értékelésben a Bizottság nem veszi ezeket az országokat figyelembe.
[5] 2010/64/EU irányelv a büntetőeljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról (HL L 280., 2010.10.26., 1. o.).
[6] 2012/13/EU irányelv a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról (HL L 142., 2012.6.1., 1. o.).
[7] 2013/48/EU irányelv a büntetőeljárás során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról, valamint valamely harmadik félnek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jogról és a szabadságelvonás ideje alatt harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogról (HL L 294., 2013.11.6., 1. o.).
[8] (EU) 2016/800 irányelv a büntetőeljárás során gyanúsított vagy vádlott gyermekek részére nyújtandó eljárási biztosítékokról (HL L 132., 2016.5.21., 1. o.).
[9] (EU) 2016/1919 irányelv a büntetőeljárások során a gyanúsítottak és a vádlottak, valamint az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban a keresett személyek költségmentességéről szóló irányelv (HL L 297., 2016.11.4., 1. o.; helyesbítés: HL L 91., 2017.4.5., 40. o.).
[10] COM(2018) 857 final, COM(2018) 858 final és COM(2019) 560 final.

E jelentés elsősorban a tagállamok által az irányelv átültetésére irányuló nemzeti intézkedések bejelentésén keresztül a Bizottság részére nyújtott tájékoztatáson alapul. A jelentés az Európai Unió Alapjogi Ügynökségétől[11] és a Bizottság által finanszírozott, külső érdekelt felek által végzett tanulmányokból [12] származó, nyilvánosan hozzáférhető információkra is támaszkodik.

Jóllehet az irányelv 11. cikke előírja a tagállamok számára, hogy 2020. április 1-jéig, majd azt követően háromévente küldjék meg a Bizottságnak azon rendelkezésre álló adatokat, amelyek szemléltetik, hogy miként juttatták érvényre az irányelvben meghatározott jogokat, ezt a kötelezettségét ez idáig csak Ausztria teljesítette [13]. A tagállamoktól származó információk hiánya akadályozza az irányelv gyakorlati végrehajtásának teljes körű értékelését.

A jelentés ezért a tagállamok által az irányelv átültetése érdekében eddig hozott intézkedésekre összpontosít[14]. Azt értékeli, hogy a tagállamok átültették-e az irányelvet, illetve a nemzeti jogszabályok megvalósítják-e az irányelv céljait és teljesítik-e annak követelményeit.

Az Európai Unió Bírósága ez idáig számos alkalommal értelmezte az (EU) 2016/343 irányelvet, amely értelmezést a Bizottság figyelembe vett ebben a jelentésben[15].

2. ÁLTALÁNOS ÉRTÉKELÉS

A 14. cikk szerint a tagállamok kötelesek voltak az irányelvet 2018. április 1-jéig átültetni a nemzeti jogukba. A mai napig 11 tagállam – Bulgária, Görögország, Horvátország, Ciprus, Lettország, Luxemburg, Málta, Ausztria, Románia, Szlovákia és Svédország – nem tájékoztatta a Bizottságot az összes szükséges intézkedésről. Ennek eredményeképpen 2018 májusában a Bizottság az EUMSZ 258. cikk alapján kötelezettségszegési eljárást indított e tagállamok ellen az átültetési intézkedések közlésének elmulasztása vagy részleges közlése miatt. Legtöbbjük azóta eleget tett a kötelezettségének, a Bizottság pedig

[11] Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA) által készített tanulmány – *Az ártatlanság vélelme és a kapcsolódó jogok – Szakmai szempontok.* Elérhető a következő internetcímen: https://fra.europa.eu/en/publication/2021/presumption-of-innocence.

[12] Lásd például a Magyar Helsinki Bizottság által koordinált, *A látszat fontossága – Hogyan jelennek meg a gyanúsítottak és a vádlottak a tárgyalóteremben, a nyilvánosság előtt és a médiában?* elnevezésű projektet, és különösen a Fair Trials *A bűnösség megállapításáig ártatlan: A gyanúsítottak megjelenése a büntetőeljárás során* című jelentését, amely itt olvasható: https://www.fairtrials.org/publication/importance-appearances

[13] Az érintett személyek távollétében lefolytatott tárgyalásokkal és a nemzeti jog szerinti írásbeli eljárásokkal összefüggő jogorvoslatokkal kapcsolatban, az irányelv 8. cikkében előírtak szerint.

[14] A Bizottság 2017 májusában és novemberében két szakértői találkozót szervezett a tagállamok képviselőivel, hogy megvitassák és elősegítsék az irányelv átültetésével és alkalmazásával kapcsolatos tagállami munkát.

[15] Lásd különösen: 2016. október 27-i ítélet, Milev, C-439/16 PPU; 2018. szeptember 19-i ítélet, Milev, C-310/18 PPU; 2019. szeptember 5-i ítélet, AH, C-377/18; 2019. szeptember 19-i ítélet, Rayonna Procuratura Lom, C-467/18; 2019. november 28-i ítélet, Spetsializirana Prokuratura, C-653/19 PPU; 2020. február 13-i ítélet, Spetsializirana Prokuratura, C-688/18; 2020. december 17-i ítélet, Generalstaatsanwaltschaft Hamburg, C-416/20 PPU; valamint a 2019. február 12-i végzés, RH, C-8/19 PPU; 2019. szeptember 24-i végzés, Spetsializirana Prokuratura, C-467/19 PPU; 2020. május 28-i végzés, UL és VM, C-709/18.

megszüntette az ellenük folyó kötelezettségszegési eljárást. A teljességi ellenőrzéseket követően azonban négy kötelezettségszegési eljárás továbbra is folyamatban van azokban az esetekben, amikor az irányelv egyes rendelkezéseinek átültetése még várat magára. Ezenfelül 2021 februárjában három új kötelezettségszegési eljárás indult az átültetési intézkedések részleges közlése miatt.

Az irányelv átültetésének megközelítése tagállamonként eltérő. Néhány tagállam – a jogi vagy gyakorlati végrehajtási intézkedések mellett – bevezetett kifejezetten az irányelv szerinti jogok átültetésére irányuló, konkrét intézkedéseket is. Más tagállamok úgy tekintették, hogy a meglévő intézkedések nagyjából megfelelnek az irányelv követelményeinek, és nem hoztak konkrét intézkedéseket az irányelv átültetésére. Noha a kifejezetten az átültetésére irányuló rendelkezések hiányát néha legalább bizonyos mértékben orvosolják a gyakorlati végrehajtási intézkedések és az ítélkezési gyakorlat révén, ez nem minden esetben igaz.

Ennek eredményeként a nemzeti rendelkezések gyakran nem elégségesek ahhoz, hogy maradéktalanul megfeleljenek az irányelv egyes kulcsfontosságú rendelkezéseinek. Különösen igaz ez akkor, ha a nemzeti intézkedések hatálya szűkebb, mint az irányelv 2. cikkében szereplő hatály. Az értékelés számos hiányosságot tárt fel több tagállamban is, különösen a bűnösségre történő nyilvános utalások és az önvádra kötelezés tilalma kapcsán.

Ha egyes tagállamok nem tartják be az irányelv összes rendelkezését, ez negatívan hat az irányelv által biztosított jogok tényleges érvényesülésére. A Bizottság minden megfelelő intézkedést megtesz ennek orvoslására, beleértve az EUMSZ 258. cikke szerinti kötelezettségszegési eljárások megindítását is.

3. AZ ÉRTÉKELÉS KIEMELT PONTJAI

3.1. Hatály (1. fejezet – 2. cikk)

A 2. cikk meghatározza az irányelv követelményeinek hatályát. Az irányelv a büntetőeljárások gyanúsítottjaira vagy vádlottjaira alkalmazandó az eljárások minden szakaszában, attól a pillanattól kezdve, amikor valamely személyt bűncselekmény vagy feltételezett bűncselekmény elkövetésével gyanúsítanak vagy vádolnak meg, azon határozat jogerőre emelkedéséig, amelyben véglegesen megállapítást nyer, hogy a gyanúsított vagy a vádlott elkövette-e az érintett bűncselekményt.

Noha egyes tagállamok nem ültették át kifejezetten a 2. cikket, az irányelv által biztosított jogokat érvényesítő nemzeti intézkedések hatálya ennek ellenére többnyire összhangban van az irányelvvel. Egy tagállamban azonban az átültető intézkedések csak olyan személyekre alkalmazandók, akiket őrizetbe vettek vagy akik ellen vádat emeltek, de a *de facto* gyanúsítottakra[16] nem, ami jelentősen akadályozza az irányelvnek való megfelelést. Néhány tagállamban a nemzeti intézkedések korlátozottabb időbeli hatálya miatt merülnek fel megfelelési problémák. Az időbeli hatály e korlátai kihathatnak a személyi hatályra is,

[16] *De facto* gyanúsítottak azok a személyek, akiket bűncselekmény elkövetésével gyanúsítanak, azonban a tagállam illetékes hatóságai még nem értesítették őket gyanúsítotti minőségükről.

amennyiben befolyásolják az eljárás megindításának módját vagy azt, hogy egy adott személyt mikortól fogva tekintenek gyanúsítottnak.

Ezek a megfeleléssel kapcsolatos problémák alapvető fontosságúak, mivel befolyásolhatják az ártatlanság vélelmének hatályát, és korlátozhatják az irányelv szerinti konkrét jogokat végrehajtó nemzeti rendelkezések hatályát.

3.2. Az ártatlanság vélelme (2. fejezet)

Az irányelv 2. fejezete az ártatlanság vélelmének elvével foglalkozik. A 3. cikk előírja a tagállamok számára annak biztosítását, hogy a gyanúsítottakat és a vádlottakat mindaddig ártatlannak tekintsék, amíg bűnösségüket jogszerűen meg nem állapították. Egy tagállamban ez az elv biztosított a vádlottak és az előzetes letartóztatásban lévő személyek számára, a fogva tartott gyanúsítottak esetében azonban nem.

3.2.1. A bűnösségre történő nyilvános utalások – 4. cikk

Csupán hat tagállam jogszabályai felelnek meg teljes mértékben a **4. cikk (1) bekezdésének**, amely előírja a tagállamok számára, hogy tegyék meg a szükséges intézkedéseket annak biztosítására, hogy egészen addig, amíg a gyanúsított vagy a vádlott bűnösségét jogszerűen meg nem állapították, a hatóságok nyilvános nyilatkozatai, valamint az igazságügyi határozatok – a bűnösséget megállapító határozatokat kivéve – ne utaljanak az említett személyekre úgy, mintha bűnösök lennének. Ez nem érinti azokat a vádhatósági cselekményeket, amelyek célja a gyanúsított vagy a vádlott bűnösségének bizonyítása, és azokat az igazságügyi vagy más illetékes hatóság által meghozott eljárási természetű előzetes határozatokat sem, amelyek gyanún vagy terhelő bizonyítékokon alapulnak. Ennek alapján és a (16) preambulumbekezdéssel összhangban a Bíróság kimondta, hogy az irányelv ugyanakkor „nem szabályozza azokat a feltételeket, amelyek mellett az előzetes letartóztatásra vonatkozó határozatokat el lehet fogadni”[17].

Néhány tagállamban, bár a 4. cikk (1) bekezdése nem került kifejezetten átültetésre, az irányelv követelménye érvényesül az ártatlanság vélelmére vagy az információk terjesztésének korlátozására vonatkozó általános rendelkezések, valamint az ítélkezési gyakorlat révén.

Mindazonáltal a Bizottság 19 tagállamban észlelt megfeleléssel kapcsolatos problémákat, így ez lett a legtöbb problémát felvető rendelkezés.

Néhány tagállamban ezek a problémák elsősorban az átültetés hiányából fakadnak, 13 tagállamban pedig elsősorban a nemzeti rendelkezések korlátozottabb hatályából, amelyek – az irányelvben előírtak ellenére – nem terjednek ki az összes közigazgatási szervre vagy az összes eljárási szakaszra, illetve a bírósági határozatokra.

Bizonyos esetekben a feltárt megfelelési kérdéseknek a gyakorlatban kevésbé van hatása, mert nemzeti viszonylatban a bűnösségre történő nyilvános utalások tilalma az ártatlanság

[17] Az Európai Unió Bíróságának 2018. szeptember 19-i ítélete, Milev, C-310/18 PPU.

vélelme elvének alapvető dimenziójaként tekinthető. Ezenkívül a rágalmazásra és az információk médiában való közzétételére vonatkozó rendelkezések, az adatvédelmi szabályok, a jogilag nem kötelező erejű iránymutatások vagy egyéb gyakorlati végrehajtási intézkedések már biztosítják az irányelv követelményének részleges betartását a gyakorlatban.

Más tagállamokban a gyakorlati megvalósítás problémásnak tűnik, például a gyakorlat azt mutatja, hogy míg a bírák és az ügyészek általában betartják a 4. cikk (1) bekezdését, más szervek, úgy mint miniszterek vagy parlamenti képviselők, néha a vádlottra bűnösként utalnak.

Tizenkét tagállam nemzeti joga nem felel meg teljes mértékben a **4. cikk (2) bekezdésének**, amely előírja a tagállamok számára annak biztosítását, hogy a 4. cikk (1) bekezdésében megállapított kötelezettség megsértése esetére megfelelő intézkedések álljanak rendelkezésre.

Négy tagállamban ez a 4. cikk (1) bekezdését átültető nemzeti intézkedések hatályának korlátaiból adódik, például amikor az átültetés a bírósági határozatokra korlátozódik, de a közigazgatási szervek esetében nincsenek érvényben levő intézkedések.

A **4. cikk (3) bekezdésével** összhangban a gyanúsítottakra vagy a vádlottakra bűnösként való utalásnak a 4. cikk (1) bekezdésében megállapított tilalma nem akadályozhatja a hatóságokat abban, hogy valamely büntetőeljárásra vonatkozóan információkat hozzanak nyilvánosságra, amennyiben ez a bűnügyi nyomozással vagy a közérdekkel összefüggő okból feltétlenül szükséges. Néhány tagállam nemzeti joga nem felel meg ennek teljes mértékben az alábbiak közül egy vagy több okból: nem minden közigazgatási szervre vagy információtípusra terjed ki a vonatkozó nemzeti intézkedések hatálya, vagy hiányzik a „ha feltétlenül szükséges” követelménye, vagy hiányzanak az információk terjesztését korlátozó egyértelmű feltételek. Bizonyos esetekben a megfelelési problémák hatása kevésbé érződik a gyakorlatban, mivel a jogi kötelező erővel nem bíró irányelvek is relevánsak, például azok a sajtóra vonatkozó irányelvek, amelyek az újságírókkal való kapcsolattartással és a tájékoztatásukkal foglalkoznak.

3.2.2. A gyanúsítottak és a vádlottak megjelenítése – 5. cikk

Az **5. cikk (1) bekezdése** előírja a tagállamok számára, hogy tegyék meg a megfelelő intézkedéseket annak biztosítására, hogy a gyanúsítottakat és a vádlottakat fizikai kényszerítő intézkedések alkalmazása révén ne állítsák be bűnösként a bíróságon vagy a nyilvánosság előtt. Számos tagállam nem fogadott el az e rendelkezés átültetésére irányuló részletes szabályokat.

Az **5. cikk (2) bekezdése** szerint az 5. cikk (1) bekezdése nem akadályozza a tagállamokat abban, hogy fizikai kényszerítő intézkedéseket alkalmazzanak, ha az említett intézkedések alkalmazására az adott ügyben felmerülő konkrét, biztonsággal kapcsolatos, vagy azon okból van szükség, hogy a gyanúsítottat vagy a vádlottat megakadályozzák a szökésben, vagy abban, hogy harmadik személyekkel kapcsolatba lépjen. A Bizottság két tagállamban azonosított az egyéni értékelés elvégzésére vonatkozó garancia hiányával kapcsolatos problémát.

Ezenkívül néhány tagállamban az 5. cikknek való megfelelés a gyakorlatban is problémásnak tűnik. Néhány esetben például megbilincselik a vádlottat tekintet nélkül arra, hogy miért van őrizetben. Miközben átszállítják a tárgyalóterembe, a bilincsben lévő vádlottat a nyilvánosság és a sajtó is láthatja, és fényképek készülhetnek róla. Más tagállamokban elterjedt az üvegkalitkák használata a tárgyalótermekben.

3.2.3. A bizonyítási teher – 6. cikk

A **6. cikk (1) bekezdése** előírja a tagállamok számára annak biztosítását, hogy a gyanúsítottak vagy a vádlottak bűnösségének megállapítása tekintetében a bizonyítási teher a vádhatóságot terhelje. Ez nem érinti a bíró vagy az illetékes bíróság arra vonatkozó kötelezettségét, hogy a terhelő és a mentő bizonyítékokat egyaránt feltárja, és a védelem arra vonatkozó jogát, hogy az alkalmazandó nemzeti jognak megfelelően bizonyítékot terjesszen elő.

Az irányelv (22) preambulumbekezdése pontosítja, hogy az ártatlanság vélelme sérülne akkor, ha a bizonyítási teher átfordulna a vádhatóságról a védelemre. Ez nem érinti a gyanúsított vagy a vádlott büntetőjogi felelősségével kapcsolatos ténybeli vagy jogi vélelmek alkalmazását. Azokban a tagállamokban, ahol ilyen vélelmek léteznek, azok megfelelnek a (22) preambulumbekezdésben meghatározott feltételeknek, azaz megdönthetők, tiszteletben tartják a védelemhez való jogot, valamint az elérni kívánt jogszerű célra korlátozódnak és ahhoz mérten arányosak. Úgy tűnik, hogy ezeket a vélelmeket korlátozott mértékben alkalmazzák, és csak olyan konkrét esetek kapcsán, mint például közúti közlekedési jogsértések, rágalmazás, kereskedelmi csalás és kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények. Két tagállam jogszabályai nem felelnek meg teljes mértékben a 6. cikk (1) bekezdésének, mivel nemzeti jogszabályaik bizonyos esetekben egyértelmű korlátok nélkül áthárítják a bizonyítási terhét a vádhatóságról egy másik félre. Az egyik ilyen esetben az ügyész szerepét a bíró veszi át, aki ezt követően átvállalja a bizonyítás terhét.

A **6. cikk (2) bekezdése** előírja a tagállamok számára annak biztosítását, hogy a bűnösség kérdésében felmerült bármely kételyt a gyanúsított vagy a vádlott javára értékeljenek, ideértve azt az esetet is, amikor a bíróság azt mérlegeli, hogy az érintett személyt fel kell-e menteni. Egyes tagállamokban ugyan nem kifejezetten ültették át ezt az elvet, az ítélkezési gyakorlatban azonban általános elvként ismerik el azt. Csupán egy tagállam nem teljesíti teljes mértékben a 6. cikk (2) bekezdését, mivel amikor a vádhatóság vagy a védőügyvéd úgy dönt, hogy nem tesz fel keresztkérdéseket a tanúnak, a bíró saját belátása szerint jogosult azt a következtetést levonni, hogy a védőügyvéd és az ügyfél elfogadja a tanú álláspontját, így sértve az ártatlanság vélelmét.

3.2.4. A hallgatáshoz való jog és az önvádra kötelezés tilalma – 7. cikk

A **7. cikk (1) bekezdése** előírja a tagállamok számára annak biztosítását, hogy a gyanúsítottaknak és a vádlottaknak jogukban álljon hallgatni azzal a bűncselekménnyel kapcsolatosan, amelynek elkövetésével őket gyanúsítják vagy vádolják. Néhány tagállamban azonban az átültetés nem teljes mértékben felel meg az irányelvnek a nemzeti intézkedések korlátozottabb hatálya miatt.

Ez a probléma hatással van a **7. cikk (2) bekezdésének** való megfelelésre is, amely előírja a tagállamok számára annak biztosítását, hogy a gyanúsítottak és a vádlottak önvádra kötelezésének tilalma érvényesüljön. Ezenfelül más tagállamok nem ültették át kifejezetten a 7. cikk (2) bekezdését. Ezen tagállamok egyikében ezt a jogot a felsőbb bíróságok ennek ellenére többször is elismerték, míg két másik tagállamban a nemzeti jog vagy a legfelsőbb bíróságok ítélkezési gyakorlata nem nyújt egyértelmű garanciát az önvádra kötelezés tilalmára.

Egyéb, két tagállamban feltárt megfeleléssel kapcsolatos problémákat a Bizottság különösen fontosnak ítél, mert úgy tűnik, hogy közvetlen ellentétben állnak az önvádra kötelezés tilalmával, mivel hatályban vannak olyan intézkedések, amelyek büntethetik az e tilalomból fakadó jog gyakorlását, illetve arra kényszeríthetik a gyanúsítottakat vagy vádlottakat, hogy hivatkozzanak a büntetőjogi felelősséget kizáró körülményekre.

Valamennyi tagállam átültette a **7. cikk (3) bekezdését**, amely szerint az önvádra kötelezés tilalmának érvényesítése nem akadályozza az illetékes hatóságokat az olyan bizonyítékok beszerzésében, amelyeket a gyanúsítottól vagy a vádlottól jogi kényszerítő erő alkalmazásával jogszerűen be lehet szerezni.

A tagállamok nem ültették át kifejezetten a **7. cikk (4) bekezdését**, amely szerint a tagállamok lehetővé tehetik igazságügyi hatóságaik számára, hogy a büntetés kiszabása során figyelembe vegyék a gyanúsítottak és a vádlottak együttműködő magatartását. Mindazonáltal egyik tagállam sem tiltja ezt, és jellemzően az általános büntetőeljárási szabályok szerint az ítélethozatal során figyelembe lehet venni az együttműködőnek tekinthető magatartást.

A **7. cikk (5) bekezdésével** összhangban a hallgatáshoz való jognak vagy az önvádra kötelezés tilalmából fakadó jognak a gyanúsított vagy a vádlott általi gyakorlása nem használható fel ellene, továbbá nem tekinthető bizonyítéknak arra nézve, hogy elkövette az érintett bűncselekményt. Tizennégy tagállamban nincsenek olyan nemzeti rendelkezések, amelyek kifejezetten tiltanák a negatív következtetések levonását. A Bizottság azonban úgy véli, hogy ezen tagállamok némelyikében ez nem befolyásolja a megfelelőséget, mivel a megfelelőség levezethető a bizonyítékok elfogadhatóságára vonatkozó általános rendelkezésekből, vagy az ítélkezési gyakorlat azt mutatja, hogy ezt a szabályt a gyakorlatban folyamatosan betartják. Erre példa, amikor az alkotmánybíróságok a negatív következtetések levonásának tilalmát a hallgatáshoz való jog és az önvád tilalma szerves részének tekintik. A többi tagállam esetében ugyanakkor a Bizottság úgy véli, hogy ez a hiányosság befolyásolja a megfelelőséget is, mivel az általános rendelkezések nem elégségesek vagy nem kellően tág hatályúak. Az egyik tagállamban annak ellenére, hogy a 7. cikk (5) bekezdése átültetésre került, a megfelelés csak részleges, mivel bár a bíróságok érzékenyek arra, hogy ne engedjék negatív következtetések levonását a vádlott hallgatásából vagy abból, ha a vádlott megtagadja, hogy saját magára nézve terhelő bizonyítékokat szolgáltasson, ez a védelem nem terjed ki a *de facto* gyanúsítottakra.

3.3. A tárgyaláson való jelenlét joga (3. fejezet)

Az irányelv 3. fejezete két cikkből áll: A 8. cikk a tárgyaláson való jelenlét jogára vonatkozik, a 9. cikk pedig – a 8. cikk megsértése esetére – az új tárgyaláshoz való jogot rögzíti.

3.3.1. A tárgyaláson való jelenlét joga – 8. cikk

Az irányelv hatálya alá tartozó mind a 25 tagállam nemzeti joga megfelel a **8. cikk (1) bekezdésének**, amely előírja a tagállamok számára annak biztosítását, hogy a gyanúsítottaknak és a vádlottaknak joguk legyen a saját tárgyalásukon jelen lenni.

A **8. cikk (2) bekezdése** lehetőséget biztosít a tagállamoknak úgy rendelkezni, hogy az olyan tárgyalás, amelynek eredményeként határozat születhet a gyanúsított vagy a vádlott bűnösségéről vagy ártatlanságáról, az érintett személy távollétében is megtartható, feltéve, hogy:

a) a gyanúsítottat vagy a vádlottat kellő időben tájékoztatták a tárgyalásról és a meg nem jelenés következményeiről; vagy

b) a tárgyalásról értesített gyanúsítottat vagy vádlottat az általa meghatalmazott vagy az állam által kirendelt védő képviseli.

Ami a 8. cikk (2) bekezdésének a) pontját illeti, az irányelv (36) preambulumbekezdése egyértelművé teszi, hogy a gyanúsított vagy a vádlott tárgyalásról való értesítése úgy értendő, hogy személyesen idézték, vagy pedig az említett személy más úton hivatalos tájékoztatást kapott a tárgyalás helyéről és időpontjáról olyan módon, amely lehetővé tette az említett személy számára, hogy tudomást szerezzen a tárgyalásról. A megjelenés elmaradásának jogkövetkezményeire vonatkozó értesítést különösen úgy kell érteni, hogy a gyanúsítottat vagy a vádlottat tájékoztatják arról, hogy a tárgyaláson való meg nem jelenése esetén is sor kerülhet határozathozatalra.

Az irányelv (37) preambulumbekezdése hivatkozik arra a követelményre, hogy az érintett személyt előzetesen értesíteni kellett a tárgyalásról, és az meg kellett, hogy hatalmazzon egy általa választott vagy az állam által kirendelt jogi képviselőt a 8. cikk (2) bekezdésének b) pontjában előírtak szerint.

Azokra az esetekre vonatkozóan, amikor ezek a feltételek teljesülnek, a Bíróság tisztázta, hogy az irányelvvel nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely előírja, hogy a tárgyaláson való jelenlét joga nem sérül, ha a vádlott maga egyértelműen úgy döntött, hogy nem kíván megjelenni a tárgyalása kapcsán tartott valamelyik meghallgatáson[18].

Egyes tagállamok jogszabályai nem felelnek meg teljes mértékben a 8. cikk (2) bekezdése a) pontjának, mivel nem teljesül a vádlottnak a tárgyalásról kellő időben történő tájékoztatásának követelménye, vagy a vádlottnak a megjelenés elmaradásának jogkövetkezményeiről történő tájékoztatásának követelménye. A gyakorlatban a vádlottak számára néha nehézséget jelent annak bizonyítása, hogy nem voltak tudomással a tárgyalásról

[18] Az Európai Unió Bíróságának 2020. február 13-i ítélete, Spetsializirana Prokuratura, C-688/18.

az értesítési módszer eredményeként (pl. hagyományos postai út a küldemény feladásának igazolásával). Egy tagállam jogszabályai nem felelnek meg teljes mértékben a 8. cikk (2) bekezdése b) pontjának, mivel nem biztosítják, hogy az állam által kirendelt jogi képviselőt a vádlott meghatalmazza, különösen akkor, ha a vádlott távollétében történő, kötelező ügyvédi segítségnyújtás a gyakorlatban elterjedt.

Míg a legtöbb tagállamban az érintett személyek távollétében tartott tárgyalások lehetségesek, a gyakorlat azt mutatja, hogy némelyikükben vádlott hiányában a bíróságok gyakran elnapolják a tárgyalásokat, és bírósági idézést vagy elfogatóparancsot adnak ki.

A **8. cikk (4) bekezdése** úgy rendelkezik, hogy ha a tagállamok lehetővé teszik a tárgyalásnak a gyanúsított vagy a vádlott távollétében történő megtartását, azonban a 8. cikk (2) bekezdésében meghatározott feltételeknek való megfelelés nem lehetséges, mivel a gyanúsított vagy a vádlott észszerű erőfeszítések megtétele ellenére sem volt fellelhető, a tagállamok rendelkezhetnek úgy, hogy a határozat ennek ellenére meghozható és végrehajtható. A Bizottság néhány tagállamban megfeleléssel kapcsolatos problémákat tárt fel az érintett személyek távollétében zajló tárgyalásokat lehetővé tevő nemzeti intézkedések szélesebb hatálya miatt, amelyek nem tartalmazzák annak kifejezett követelményét, hogy „észszerű” erőfeszítéseket kell tenni az adott személy tartózkodási helyének felderítésére.

Amennyiben a tagállamok élnek a fent említett lehetőséggel, biztosítaniuk kell, hogy a gyanúsítottat vagy a vádlottat a határozatról való tájékoztatáskor, különösen elfogásukkor, tájékoztassák a határozat megtámadásának lehetőségéről és az új tárgyaláshoz való jogról is, vagy valamely más jogorvoslatról, a 9. cikknek megfelelően. Tíz tagállamban merült fel megfeleléssel kapcsolatos probléma a nemzeti jogszabályok megfelelő rendelkezései vagy a jogi egyértelműség hiánya miatt.

A **8. cikk (5) bekezdésével** összhangban a 8. cikk nem érinti azokat a nemzeti szabályokat, amelyek úgy rendelkeznek, hogy a bíró vagy az illetékes bíróság ideiglenesen kizárhatja a gyanúsítottat vagy a vádlottat a tárgyalásról, ha ez a büntetőeljárás szabályszerű lefolytatásának biztosításához szükséges, amennyiben ez a védelemhez való joggal összhangban áll. Néhány tagállamban az átültetés nem felel meg az irányelvnek a nemzeti intézkedések korlátozottabb hatálya miatt (például amikor a megfelelést nem garantálják a vétségek és a kisebb bűncselekmények kapcsán folytatott tárgyalások során), vagy amiatt, hogy nem szabják meg a gyanúsítottak vagy vádlottak tárgyalásból való kizárásának időbeli hatályát, lehetővé téve, hogy az egész tárgyalásból kizárják őket.

3.3.2. Az új tárgyaláshoz való jog – 9. cikk

A **9. cikk** előírja a tagállamok számára annak biztosítását, hogy ha a gyanúsított vagy a vádlott nem volt jelen a saját tárgyalásán és a 8. cikk (2) bekezdésében meghatározott feltételek nem teljesültek, az érintett személynek joga legyen egy új tárgyaláshoz, vagy más olyan jogorvoslathoz, amely lehetővé teszi az ügy érdemi részének új elbírálását, ideértve új bizonyíték megvizsgálását, és amely az eredeti határozat megváltoztatásához vezethet. E tekintetben a tagállamok biztosítják, hogy az érintett gyanúsítottnak vagy vádlottnak jogában

álljon jelen lenni, ténylegesen részt venni, a nemzeti jog szerinti eljárásoknak megfelelően, továbbá a védelemhez való jogokat gyakorolni.

A legtöbb tagállam megfelel ezeknek a feltételeknek, mivel lehetséges az ügy érdemi részének újbóli elbírálása az érintett személy távollétében hozott ítélet után fellebbezés vagy egy olyan különleges jogorvoslat útján, amely új tárgyalást eredményez. Két tagállamban azonban a rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségek nem mindig teszik lehetővé az ügy érdemi részének újbóli elbírálását, ami kihat a megfelelőségre.

3.4. Jogorvoslatok (4. fejezet – 10. cikk)

A **10. cikk (1) bekezdése** előírja a tagállamok számára, hogy a gyanúsítottak és a vádlottak számára biztosítsanak az irányelv által biztosított jogaik megsértése esetére hatékony jogorvoslatot.

Néhány tagállam megfelelése nem teljes mértékű a nemzeti intézkedéseik korlátozottabb hatálya miatt, akár azon hatóságok vagy az eljárás azon szakaszai tekintetében, amelyek kapcsán rendelkezésre áll jogorvoslati lehetőség, akár azon jogok tekintetében, amelyek megsértése esetén a rendelkezésre álló jogorvoslatok alkalmazhatók.

Egy tagállamban a probléma közvetlenül köthető a meglévő jogorvoslatok hatékonyságának a hatóságok által elkövetett jogsértésekért való felelősség szigorú kritériumai miatti lehetséges hiányához, amelyek kritériumok magas bizonyítási küszöböt határoznak meg, és kizárják a hatóságok által akár mulasztás útján, akár jóhiszeműen eljárva esetlegesen elkövetett jogsértések miatti kártalanítást.

A **10. cikk (2) bekezdése** kimondja, hogy a bizonyítékok elfogadhatóságára vonatkozó nemzeti szabályok és rendszerek sérelme nélkül a tagállamoknak biztosítaniuk kell a védelemhez való jog és az eljárás tisztességességének tiszteletben tartását a gyanúsított vagy a vádlott által a hallgatáshoz való jog vagy az önvádra kötelezés tilalma megsértésével tett nyilatkozatok, vagy az így szerzett bizonyítékok mérlegelésekor.

A Bizottság néhány tagállamban feltárt megfelelőségi problémákat a nemzeti jogszabályoknak korlátozottabb hatálya (a *de facto* gyanúsítottakra vonatkozóan nincs garancia), a jogellenesen megszerzett bizonyítékok nemzeti jogszabályok szerinti elfogadhatósága, illetve a hallgatáshoz való jog vagy az önvádra kötelezés tilalma megsértésével tett nyilatkozatok vagy szerzett bizonyítékok felhasználása ellen hatékony védelmet biztosító rendelkezések hiánya miatt.

4. KÖVETKEZTETÉS

Az irányelv bevezetésére azért került sor, hogy az javítsa a büntetőeljárások során az ártatlanság vélelmének és a tárgyaláson való jelenlét jogának hatékony alkalmazását.

Összességében az irányelv uniós hozzáadott értéket biztosított azáltal, hogy fokozottabb védelmet biztosít a büntetőeljárásokban érintett polgárok számára, különösen néhány olyan tagállamban, ahol az ártatlanság vélelmének bizonyos aspektusait nem rögzítették a nemzeti jogszabályokban.

Ez a jelentés azonban kiemeli, hogy egyes tagállamokban továbbra is fennállnak az irányelv legfontosabb rendelkezéseivel kapcsolatos nehézségek. Ez különösen igaz az irányelvet végrehajtó nemzeti intézkedések hatályára, valamint az irányelv bűnösségre történő nyilvános utalások tilalmára és önvádra kötelezés tilalmára vonatkozó rendelkezéseinek átültetésére.

A Bizottság prioritásként tekinti az irányelv teljes körű átültetésének hiánya miatt megindított kötelezettségszegési eljárások folytatását. A Bizottság továbbra is vizsgálni fogja a tagállamok irányelvnek való megfelelését, és minden szükséges intézkedést megtesz annak érdekében, hogy biztosítsa a rendelkezéseinek való megfelelést az Európai Unió teljes területén.